

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	תורה: דברים	—	(16×3)	—	48 נקודות
פרק שני	—	נביאים: מלכים ב, ירמיה, יחזקאל	—	(16×2)	—	32 נקודות
פרק שלישי	—	כתובים: עזרא ונחמיה	—	(10×2)	—	20 נקודות
				סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

שים לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

פרק ראשון — תורה: דברים (48 נקודות)

ענה על שאלה 1 (חובה) ועל שתיים מן השאלות 2-5 (לכל שאלה — 16 נקודות).

1. יחידת "הארץ הטובה" ומות משה — חובה

א. עיין בפרק ג', פסוקים כ"ג-כ"ט.

(1) על פי פירוש שלמדת, הסבר מדוע משה רצה כל כך להיכנס לארץ-ישראל.

(2) "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה" (פסוק כ"ה).

"עֲלֶה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשֶׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצִפְנָה וְתִמְנָה וּמִזְרְחָה וְרָאה בְּעֵינֶיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה" (פסוק כ"ז).

על פי פסוקים אלה, לאיזו מן הבקשות של משה נענה ה', ולאילו מן הבקשות לא נענה ה'?

(6 נקודות)

ב. (1) עיין בפרק ל"ד, פסוקים א'-ד'.

רמב"ן (לפסוקים א'-ג'): וטעם המראה הזאת אשר הראהו, בעבור שהייתה הארץ מלאה כל טוב... ומאשר היה גלוי לפניו רוב האהבה שהיה משה רבנו אוהב את ישראל שימחו ברבות הטובה בראות עיניו.

על פי רמב"ן, הסבר לָשֶׁם מה הראה ה' למשה את הארץ.

(2) רש"י (לפסוק ד'): "לאמר לזרעך אתננה הראיתיך - כדי שתלך ותאמר לאברהם,

ליצחק וליעקב שבועה שנשבֵע לכם הקדוש ברוך הוא קיימה".

על פי רש"י, הסבר לָשֶׁם מה הראה ה' למשה את הארץ.

(6 נקודות)

ג. עיין ב**במדבר**, פרק כ"ז, פסוקים י"ב-י"ח.

(1) הסבר את הבקשה של משה מה' לאחר שה' אמר לו שהוא לא ייכנס עם בני ישראל לארץ.

(2) רש"י (לפסוק ט"ו): "וידבר משה אל ה' וגו' - להודיע שבחן של צדיקים, שכשנפטרינן מן העולם, מניחין [=עוזבים] צורכן ועוסקין בצורכי ציבור".

על פי רש"י, הבקשה של משה מה' לפני מותו מלמדת על שבח של משה.

כתוב מהו שבח זה, והסבר כיצד אפשר ללמוד שבח זה מן הבקשה של משה מה'.

(4 נקודות)

2. יחידת "פתח תפתח"

מצוות צדקה

עיין בפרק ט"ו, פסוקים ז'-י"א.

א. (1) "פֶּתַח תִּפְתָּח" (פסוק ח').

על פי פירוש שלמדת, הסבר מהי ההלכה הנלמדת מן הלשון הכפולה בציטוט זה.

(2) על פי פירוש שלמדת, כתוב באיזה מצב יש להלוות לעני כסף ולא לתת לו צדקה או מתנה.

(6 נקודות)

ב. (1) מהי האזהרה שכתובה בפסוקים ט'-י', ומדוע יש צורך באזהרה זו?

(2) עיין בפסוקים ד'-ה' ובפסוק י"א.

על פי פירוש שלמדת, כתוב באיזה מצב יתקיים "אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן" (פסוק ד')

ובאיזה מצב יתקיים "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיּוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ" (פסוק י"א).

(6 נקודות)

ג. על מצוות ההלוואה לעני כתב בעל "ספר החינוך":

"שורש המצווה שרצה הא-ל להיות ברואי מלומדים ומורגלים במידת החסד והרחמים כי היא מידה משובחת" (מצווה ס"ו).

(1) על פי בעל "ספר החינוך", כתוב בלשונך מהו הטעם של מצוות ההלוואה לעני.

(2) כתוב מצווה נוספת מספר **דברים**, שהטעם שנתן בעל ספר החינוך למצוות ההלוואה

לעני יכול להתאים גם לה. נמק את דבריך.

(4 נקודות)

3. יחידת "ההנהגה"

עיין בפרק י"ז, פסוקים ח'-י"ג.

א. (1) "כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט... דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשַׁעְרֶיךָ" (פסוק ח').

רש"י: "דברי ריבות – שיהיו חכמי העיר חלוקין בדבר".

על פי רש"י, כתוב מהו המצב שבו האדם נדרש לעלות דווקא אל בית הדין הגדול שבירושלים.

(2) "וְאֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם" (פסוק ט').

על פי פירוש שלמדת, כתוב מה לומדים מן המילים המודגשות.

(6 נקודות)

ב. (1) "לֹא תִסּוּר מִן הַדֶּבֶר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל" (פסוק י"א).

רש"י: "ימין ושמאל – אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל".

על פי רש"י, הסבר מה הם שני המצבים שבהם התורה דורשת מן האדם לציית לבית הדין הגדול.

(2) "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּדָוֶן" (פסוק י"ב).

על פי פירוש שלמדת, כתוב מהו הכינוי של האיש המוזכר בפסוק זה, והסבר מהו חטאו.

(6 נקודות)

ג. עיין בפרק י"ז, פסוקים י"ד-כ'.

הביטוי "לא לסור ימין ושמאל" מופיע גם במצוות המלך:

"... וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמָאל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקָרֵב יִשְׁרָאֵל" (פסוק כ').

לדעתך, איזו מצווה ממצוות המלך יכולה למנוע מן המלך לסור "מן המצווה ימין ושמאל"?

נמק את דבריך. (4 נקודות)

4. יחידת "לא תוכל להתעלם"

עיין בפרק כ"ב, פסוקים א'-ד'.

א. (1) "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם" (פסוק א').

הסבר מהו האיסור שבא לידי ביטוי בציטוט זה.

(2) "והיה עמך עד דרש אחיך אתו" (פסוק ב').

רש"י: "דרשהו שלא יהא רמאי".

על פי רש"י, מהי ההנחיה הנלמדת מן המילים המודגשות בפסוק?

(6 נקודות)

ב. "לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו" (פסוק ד').

(1) הסבר את המצווה שבפסוק.

(2) על פי פירוש שלמדת, מהי ההלכה שנלמדה מן המילה "עמו"?

(6 נקודות)

ג. עיין בפרק י"ט, פסוקים א'-י"ג.

(1) צטט מן הפסוקים שני ציוויים המבטאים את אחריות ההנהגה כלפי היחיד או כלפי

החברה.

(2) הסבר כיצד כל אחד מן הציוויים שציטטת מבטא את אחריות ההנהגה.

(4 נקודות)

5. יחידת "דיני מלחמה"

א. עיין בפרק כ"ג, פסוקים י'-י"ד.

(1) "כִּי תֵצֵא מִחֲנֶה עַל אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" (פסוק י').

רש"י: "כי תצא וגו' ונשמרת - שהשטן מקטרג בשעת הסכנה".

לפי רש"י, הסבר בלשונך מדוע יש להישמר מכל דבר רע דווקא בעת מלחמה.

(2) כתוב דוגמה לחטא בעת מלחמה שהתורה מזהירה מפניו בדיני המלחמה **בדברים**.

(6 נקודות)

ב. (1) הסבר בלשונך אחד מן הציוויים שבפסוקים י"ג-י"ד.

(2) על פי פסוק ט"ו, הסבר את הנימוק לציוויים אלה.

(6 נקודות)

ג. "כִּי תֵצֵא מִחֲנֶה עַל אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" (פסוק י').

רש"ר הירש: "כי תצא מחנה - גם בצאתך מההגבלות של החיים המשפחתיים והאזרחיים

הרגילים ובהיותך במחנה צבאי... ועצם מטרת המלחמה מסייעת לגסות משולחת רסן - גם אז

ונשמרת מכל דבר רע".

על פי רש"ר הירש, הסבר שתי סיבות שעלולות לגרום לאדם שלא להישמר מכל דבר רע

בשעת המלחמה. (4 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

פרק שני — נביאים: מלכים ב, ירמיה, יחזקאל (32 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 6-8 (לכל שאלה — 16 נקודות).

6. מלכים ב, פרקים כ"א, פרק כ"ג

א. "על כל הפעסים אשר הפעיסו מנשה" (פרק כ"ג, פסוק כ"ו).

עיין בפרק כ"א, פסוקים א'-י"ז.

(1) מנשה חטא בחטאים חמורים משני תחומים.

כתוב דוגמה לחטא של מנשה מכל אחד מן התחומים (סך הכול — שתי דוגמאות לחטאים).

(2) — על פי פסוקים י'-י"ז, כתוב מהו העונש הצפוי על חטאי מנשה.

— צטט ביטוי או דימוי מן הפסוקים שמבטא את חומרת העונש.

(6 נקודות)

ב. "וְכִמְהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר שָׁב אֶל ה' בְּכָל לִבָּבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ" (פרק כ"ג, פסוק כ"ה).

בפרק כ"ג מתוארת מהפכת התשובה שעשה יאשיהו.

(1) עיין בפסוקים א'-ג'. מהו תוכן הברית שכרת יאשיהו עם העם?

(2) מה משותף לכל הפעולות המתוארות בפסוקים ד'-ט"ו?

(6 נקודות)

ג. בשיאה של מהפכת התשובה של יאשיהו נחגג בירושלים חג הפסח: "כִּי לֹא נַעֲשֶׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה

מִיָּמֵינוּ הַשְּׁפָטִים" (פרק כ"ג, פסוק כ"ב).

(1) רש"י: "לא נעשה כפסח הזה — לא נתקבצו רוב עם בכל פסח כמו שנתקבצו בזה".

על פי רש"י, מהו ייחודו של חג הפסח שנחגג בימי יאשיהו?

(2) רד"ק: "כי לא נעשה כפסח הזה — שהיו כל ישראל בלב אחד לעבוד את ה'".

על פי רד"ק, מהו ייחודו של חג הפסח שנחגג בימי יאשיהו?

(4 נקודות)

7. ירמיה, פרק ז', פסוקים א'-ט"ו

א. עיין בפסוקים ג'-ז'.

(1) "הִיטִיבוּ דַרְכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם" (פסוק ג').

ירמיהו דורש מעם ישראל להשתפר בתחום שבין אדם לחברו ובתחום שבין אדם למקום.

על פי פסוקים ה'-ז', צטט והסבר דרישה של ירמיהו מן העם בכל אחד מן התחומים (סך הכול – שתי דרישות).

(2) כתוב בלשוןך מהי ההבטחה שהובטחה לעם ישראל אם ייטיבו את דרכם.

(6 נקודות)

ב. "אַל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֶל דְּבַרֵי הַשָּׁקֶר לֵאמֹר הִכֵּל ה' " (פסוק ד').

(1) הסבר מהי התפיסה השגויה שעליה מבוססת ההתנהגות של העם.

(2) עיין בפסוקים י"ב-י"ד.

מהו האירוע הנרמז בדברי ירמיהו, ומהי המטרה של ירמיהו ברמיזה לאירוע זה?

(6 נקודות)

ג. גם הנביא יחזקאל מוכיח את העם על תפיסה שגויה.

עיין ב**יחזקאל**, פרק ח', פסוקים ט'-י"ב.

(1) "בֹּא וּרְאֵה אֶת הַתּוֹעֲבוֹת הַרְעוֹת אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים פֹּה" (פסוק ט').

על פי פסוקים י'-י"א, מה היה החטא שנעשה בבית ה'?

(2) על פי פסוק י"ב, מהי התפיסה השגויה שעליה התבססו החוטאים?

(4 נקודות)

8. יחזקאל, פרק ל"ו, פסוקים א'-ט"ו

א. עיין בפסוקים ח'-י"ב. צטט והסבר שלוש מן ההבטחות שיתקיימו בעת הגאולה.
(6 נקודות)

ב. "כֹּה אָמַר... ה' יַעַן אֲמַרְיִם לָכֶם אֲכָלֶתֶ אֶדָם אֶתְּ" (פסוק י"ג).
רש"י: "אוכלת אדם את - לְמוֹדָהּ הִיא הָאָרֶץ הַזֹּאת לְהַשְׁחִית אֶת יוֹשְׁבֶיהָ: הָאֲמֹרִיִּים כָּלוּ בָּהּ וְהַיְּהוּדִים כָּלוּ בָּהּ".

על פי רש"י, ענה על השאלות האלה:

(1) מה הגויים אומרים על ארץ ישראל?

(2) מה גרם להם לומר זאת?

(6 נקודות)

ג. "וְלֹא תִקְיָא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאַכֶּם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קִאָּה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לְפָנֶיכֶם"
ויקרא, פרק י"ח, פסוק כ"ח).

רמב"ן: "והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי עבודה זרה ומגלים עריות... וכן שנו בספרא (קדושים י"א, י"ד): 'ארץ ישראל אינה כשאר ארצות, אינה מקיימת עובדי עבירה'".

בעקבות דברי רמב"ן, אפשר להציע הסבר למצב המתואר בדברי הגויים: "אֲכָלֶתֶ אֶדָם אֶתְּ"
יחזקאל, פרק ל"ו, פסוק י"ג). מהו הסבר זה? (4 נקודות)

פרק שלישי – כתובים: עזרא ונחמיה (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 9-11 (לכל שאלה – 10 נקודות).

9. עזרא, פרק א' ופרק ב' – הציפיות והאכזבות בתקופת שיבת ציון

א. עיין בעזרא, פרק א', פסוקים א'-ד'.

(1) כתוב אחת מן הזכויות שנתן כורש ליהודים בהצהרתו.

(2) על מי מדובר בפסוק ד', ומהי הציפייה ממנו?

(5 נקודות)

ב. על אף הציפיות שהתעוררו בעקבות הצהרת כורש, היו כמה אכזבות בשלב מימוש ההצהרה.

(1) עיין בפרק א' פסוקים ז'-י"א.

מהי האכזבה הנרמזת מן הפירוט של כלי בית ה' שבפסוקים אלה?

(2) "שׁוּבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל שָׁבִי אֶל עַרְיֶיךָ אֱלֹהִי" (ירמיה, פרק ל"א, פסוק כ').

יש הרואים בעזרא, פרק ב' ביטוי להתגשמות של נבואה זו.

כתוב שתי נקודות דמיון בין לשון נבואת ירמיהו ללשון בעזרא, פרק ב', פסוק א'

המוכיחות קביעה זו.

(5 נקודות)

10. נחמיה פרק ב', פרק ד'

א. (1) עיין בפרק ב', פסוקים י"ז-י"ח.

צטט והסבר שניים מן הטיעונים שבאמצעותם שִׁכְנַע נחמיה את העם לבנות את החומה.

(2) עיין בפרק ב', פסוק י"ט ובפרק ד', פסוקים א'-ב'.

בנוגע לכל אחד מן הפרקים, כתוב כיצד ניסו סנבלט וחבריו להכשיל את בניית החומה.

(5 נקודות)

ב. ציין קושי אחד בנוגע לבניין הארץ בדורנו או בדורות האחרונים, שדומה לקושי שעמד בפני

שבי ציון בימי עזרא ונחמיה, והסבר את הדמיון בין הקשיים. (5 נקודות)

11. נחמיה, פרק ה'

בפרק זה מתוארת פעילותו של נחמיה לתיקון עוולות חברתיות בעם.

א. (1) עיין בפסוקים א'-ד'.

הסבר שניים מן המצבים הקשים שאליהם נקלעו עניי העם בימי נחמיה.

(2) "וְאִמְרָה לָהֶם אֲנַחְנוּ קָנִינוּ אֶת אַחֵינוּ הַיְּהוּדִים הַנִּמְכָּרִים לַגּוֹיִם... וְגַם אַתֶּם הִנֵּמְכְרוּ אֶת

אַחֵיכֶם וְנִמְכְּרוּ לָנוּ" (פסוק ח').

הסבר את הטיעון של נחמיה שנועד להביע את חומרת מעשיהם של עשירי העם.

(5 נקודות)

ב. עיין בפסוקים י'-י"ב.

(1) על פי פסוק י"א, הסבר את הדרישה של נחמיה מן העם.

(2) מהי המצווה מן התורה שעל פיה נחמיה דורש מן העם דרישה זו?

(5 נקודות)

בהצלחה!